

ΜΑΚΡΟΕΚΟΝΟΜΙΑ

1. VÝVOJ EKONOMICKÝCH TEÓRIÍ

Vznik a vývoj ekonomickej vedy

Už u Aristotela (384-322 pred n. l.) nachádzame dva páry dôležitých ekonomických pojmov:

1. **úžitková hodnota** ako individuálna užitočnosť (použiteľnosť) statkov a **výmenná hodnota** chápaná ako výmenný pomer s inými statkami alebo peniazmi. Tento pojem sa následne stal základným pojmom klasickej školy a socialistov tak v objektivistických teóriách o hodnote, ako aj subjektivistickej teórii hodnoty.
2. **ekonomika** ako náuka o všestrannom zaobstarávaní hospodárskych statkov a **chremastika** ako učenie o obchodníkoch, ktorí si vytvárajú peňažný majetok zo sprostredkúvania výmeny tovarov. Stredovekí scholastici, napríklad Tomáš Akvinský (1225-1274) chápali Aristotelove učenie, pričom ho spájali s biblickým učením o hospodárskom stave vecí v duchu nábožensko-etických noriem, napr. „spravodlivá cena“ (iustus pretium).

Merkantilizmus - prvá ucelená podoba, v ktorej sa ekonomické myslenie pokúsilo o teoretické zdôvodnenie základov trhovej ekonomiky. Významnú úlohu zohrával obchod a peniaze, najmä drahé kovy.

Za základný zdroj bohatstva krajiny sa považoval obchod, najmä zahraničný, ktorý zabezpečoval príviv drahých kovov do krajiny z inej krajiny.

Štát v tomto období podporoval ťažbu drahých kovov a častým javom sa stali dobovačné vojny na získanie drahých kovov.

Rozvinutý merkantilizmus považuje manufaktúrnú výrobu za hlavný zdroj zväčšovania bohatstva krajiny. Rozvinutý merkantilizmus už chápe peniaze ako kapitál, ktorý sa neustále zhodnocuje a prináša jeho vlastníkovi zisk.

V najdokonalejšej podobe sa merkantilizmus rozvinul v Anglicku, neskôr vo Francúzsku.

Najvýznamnejším predstaviteľom bol Anglicku **T. Mun**, vo Francúzsku **J.B.Colbert**.

Fyziokratizmus

Fyziokratizmus odmietol glorifikáciu peňazí a drahých kovov a za základný zdroj bohatstva krajiny považuje poľnohospodársku výrobu. Hlavným predstaviteľom fyziokratizmu bol

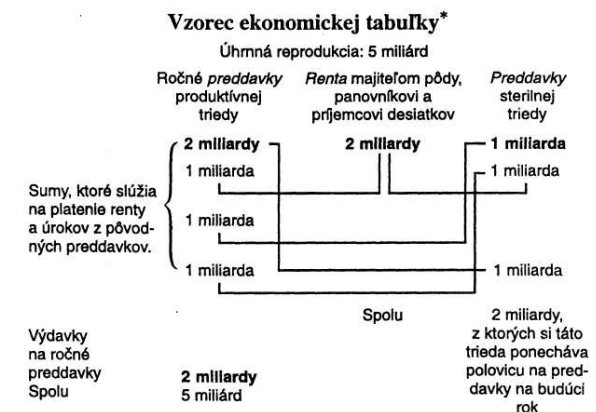
F.Quesnay.

Poľnohospodárstvo je zdrojom všetkého bohatstva krajiny a všetkých jej obyvateľov. Za produktívnu prácu považovali iba prácu vynakladanú v poľnohospodárstve.

Sociálnu štruktúru spoločnosti tvoria podľa **Quesnaya** tri triedy:

- trieda vlastníkov (pôdy)
- produktívna trieda (podnikajúci, pracujúci v poľnohospodárstve)
- sterilná trieda (pracujúci v ostatných odvetviach hospodárstva)

Tento kolobeh viedol k vytvoreniu predpokladov na obnovenie výroby v nasledujúcom období v nezmenenom rozsahu.

Klasická ekonómia:

K najvýznamnejším predstaviteľom patria:

- ❖ **W.Petty,**
- ❖ **A.Smith,**
- ❖ **D.Ricardo,**
- ❖ **J.B.Say,**
- ❖ **T.R.Malthus**
- ❖ **a ďalší.**

A.Smith bol nadšeným stúpencom a hlásateľom hospodárskej slobody. Nastolil problémy, ktorých ďalšie riešenie významne podnietilo rozvoj ekonomickej vedy.

Východiskom Smithovej predstavy fungovania hospodárstva je predpoklad, že všetky ekonomické javy a procesy vyplývajú z prirodzenej povahy človeka egoistu, ktorý sleduje svoj osobný záujem a ten je hybnou silou ekonomického vývinu.

Dôvodí, že štátu v trhovej ekonomike pripadajú len úlohy:

- ochraňovať krajinu pred vonkajším nebezpečenstvom
- udržiavať poriadok a spravodlivosť vo vnútri krajiny
- budovať a udržiavať také zariadenia verejného sektoru, o ktoré nemá záujem jednotliviec, pretože sa nevyplácajú

Podľa Smithovo **učenia o hodnote** zdrojom bohatstva krajiny je **práca** bez ohľadu na to, v ktorom odvetí sa vynakladá. Definuje, že hodnotu určuje množstvo práce, ktoré je vynaložené na výrobu tovaru, pričom špecifikuje, že hodnotu určujú tri základné dôchodky spoločnosti – **mzda, zisk a renta.**

D. Ricardo nadviazal na **Smithovo** učenie, hlavne na jeho **teóriu hodnoty.**

Podľa Ricarda veľkosť hodnoty určuje množstvo práce, ktoré treba vynaložiť na jeho výrobu. Veľkosť hodnoty pritom závisí od živej práce, ktorá bola bezprostredne vynaložená na výrobu tovarov, ale aj od práce minulej spredmetnenej vo výrobných faktoroch, ktoré sa pri výrobe opotrebujú alebo celkom spotrebujú. Ricardo aplikoval svoju teóriu pracovnej hodnoty na oblasť medzinárodnej deľby práce v podobe teórie komparatívnych (porovnateľných) výhod.

J. B. Say pri kritike Smitha zdôvodňoval, že výrobu tovarov treba chápať ako tvorbu užitočných vecí, na ktorej sa spolupodieľajú tri výrobné faktory – práca, pôda a kapitál. Jedným z klasických zákonov trhovej ekonomiky sa stal Sayov zákon trhu, podľa ktorého si každá ponuka si automatický vytvára dopyt, a preto je nevyhnutné všetky faktory, ktoré sú k dispozícii využívať v plnom rozsahu.

T. R. Malthus kritizoval Ricardovu teóriu pracovnej hodnoty známa je jeho hypotéza, že obyvateľstvo rastie geometrickým radom a životné prostriedky radom aritmetickým.

Neoklasická ekonómia

Škola hraničnej užitočnosti označovaná tiež ako **neoklasická ekonómia**.

Jedným z cieľov neoklasickej ekonómie bolo vysvetliť novú alternatívnu teóriu hodnoty k teórií pracovnej hodnoty, pričom za základ tejto teórie postavili princíp hraničnej užitočnosti. Podľa teórie hraničnej užitočnosti hodnotu určuje posledná jednotka danej zásoby určitého tovaru.

Za predchodcu teórie hraničnej užitočnosti možno považovať **H. Gossena**, ktorý vysvetlil správanie človeka pri uspokojovaní potrieb.

Predstavitelia neoklasickej ekonómie venovali veľkú pozornosť spotrebe a spotrebiteľskému dopytu. Známe je tzv. **Paretové optimum**, ktoré hovorí, že pri daných výrobných zdrojoch, pri danom rozdelení dôchodkov a pri daných preferenciách spotrebiteľov za optimálne sa považuje, keď nikto nemôže zlepšiť svoju situáciu bez toho, aby to nevedlo k zhoršeniu situácie niekoho iného.

Na princípe hraničnej užitočnosti založil svoju teóriu aj **W. S. Jevons** (Anglicko) a ďalší predstavitelia **L. Walras** (Lausannská škola) **C. Menger** (Rakúska škola).

Významné miesto v neoklasickej ekonómii má Angličan **A. Marshall** a Američan **J. B. Clark**.

Marshall vysvetlil mechanizmus ponuky a dopytu a pomocou kriviek ponuky a dopytu ukázal, že cena trhovej rovnováhy vzniká v priesečníkoch oboch kriviek, kedy sa ponuka rovná dopytu. V krátkom období sa cena tvorí na základe princípu hraničnej užitočnosti.

Clark vysvetlil hraničnú produktivitu práce posledného zamestnaného robotníka a hraničnú produktivitu kapitálu ako výnosnosť poslednej vlozenej jednotky kapitálu.

Keynesovská makroekonomická teória

Podľa **Keynesovej** teórie efektívneho dopytu úroveň takých makroekonomických veličín, akými sú celkový objem výroby, zamestnanosť a národný dôchodok, nezávisí od celkových výrobných možností danej ekonomiky, ale od celkového kúpyschopného dopytu.

Dôležitým poznatkom Keynesa je, že celkový objem zamestnanosti (počet zamestnaných) závisí od celkového efektívneho dopytu, t. j. od celkových výdavkov vynaložených na investície – od výšky investícií. Nakoľko v trhovej ekonomike spotreba aj investície zaznamenávajú výkyvy, musí ich korigovať štát. Preto aj zodpovednosť za celkovú výšku zamestnanosti nemožno ponechať len na podnikateľské subjekty, ale jej celkovú úroveň a vývoj musí ovplyvňovať štát.

Podľa Keynesa úlohou štátu je zabezpečiť rast efektívneho dopytu, a tým aj rast dôchodkov a zamestnanosti. Tieto ciele je možné dosiahnuť dvoma formami hospodárskej politiky: rozpočtovým regulovaním ekonomiky (čo znamená, že štátny rozpočet sa využíva na štátne zásahy) a peňažno-úverovým regulovaním, kde štát hlavne regulovaním množstva peňazí v obehu môže ovplyvňovať celkový efektívny dopyt a tým aj celkový rozsah zamestnanosti, investícií a národného dôchodku. **Postkeynesovci** modifikujú a rozširujú Keynesovú teóriu pomocou ďalších teoretických prístupov, a to predovšetkým ďalším rozpracovaním peňažných aspektov Keynesovej teórie.

Kritériom adekvátnosti ekonomickej teórie je podľa nich hospodárska prax a výsledky hospodárskej politiky.

Problémy dosahovania makroekonomickej rovnováhy v podmienkach plnej zamestnanosti objasňuje aj neokeynesovstvo, ktorého súčasťou sa stala Phillipsova krivka.

Neokeynesovská teória pripisuje význam reálnym ekonomickým vzťahom, ako je efektívny dopyt,

spotrebná funkcia, investície atď.

Neoklasická syntéza, monetarizmus a nová klasická makroekonómia

Neoklasická syntéza zahŕňa jednak názory neoklasickej ekonómie a tiež makroekonomickú teóriu keynesovského zamerania. Ide teda o spojenie niektorých teoretických postulátov a neoklasickej ekonómie do jedného celku. Predstavitelia Samuelson P. A.(1947)

Makroekonomický monetarizmus Milтона Friedmena

Štátne zásahy do trhovej ekonomiky považuje za neopodstatnené a považuje ich za hlavnú príčinu hospodárskych problémov. Štátne zásahy pripúšťa len v oblasti regulovania množstva peňazí v obehu prostredníctvom emisnej banky. Podstatou monetaristickej ekonomickej teórie sú peniaze a rovnováha na peňažnom trhu. Vychádza sa pritom z kvantitatívnej teórie peňazí. Odmieňa uzákonenie minimálnej mzdy a progresívne zdanenie.

Nová klasická makroekonómia podriaďuje adaptívne očakávania *racionálnym očakávaním*. (E. Lucas a J. Barro)

Všetky hospodáriace subjekty sú racionálne v tom zmysle, že robia všetko ako najlepšie vedia. Usilujú sa preto využiť racionálne všetky dostupné informácie vrátane tých, ktoré poskytuje ekonomická teória. Podľa teórie racionálnych očakávaní nie sú reakcie hospodárskych subjektov nie tie isté opatrenia vlády vždy rovnaké.

Ekonómia ponuky je za minimalizáciu štátnych zásahov a vystupuje proti vysokému zdaneniu príjmov. (A. Laffer)

Riešenie vidí v podnecovaní iniciatívy, aktivity, tvorivosti v hľadaní nových poznatkov a v neustálom zavádzaní inovácií. Riešenia vidia v daňovej reforme a v znižovaní daní.

Inštitucionálna a Nová inštitucionálna ekonómia

2. ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ A PREDPOKLADY FUNGOVANIA EKONOMIKY

Vymedzenie predmetu skúmania ekonómie a vedecké metódy

„Ekonómia je veda o voľbe t.j. o tom, ako spoločnosť využíva vzácne zdroje, ktoré môžu mať aktuálne prežitie, na výrobu užitočných tovarov a služieb a ako ich rozdeľuje medzi rozličné skupiny obyvateľstva.“

1. Ekonómia ako veda

- a) postavenie ekonómie v systéme vied:
  - ekonomická teória
  - dejiny ekonomických teórií
  - hospodárska politika
  - ekonómia a iné vedné disciplíny

b) štruktúrovanie ekonómie:

- mikroekonómia
- makroekonómia
- medzinárodná

c) Prístupy - pozitívna a normatívna ekonómia

2. Metódy používané v ekonómii

- a) **empirické** (metóda pozorovania, metóda merania a experiment)
- b) **teoretické**

Všeobecné – metóda abstrakcie, analýzy, syntézy, indukcie a dedukcie.

Špeciálne metódy kvantitatívne, sociologické, systémové, komparatívne

c) metodologické úskalie

- nedodržanie podmienky „ceteris paribus“
- omyl post-hoc
- klam kompozície
- subjektívnosť
- neistota v ekonomickom myslení

Základné problémy organizácie ekonomiky a riešenia v rôznych ekonomických systémoch

1. Potreby a zdroje

INPUTY – základné výrobné faktory – práca pôda a prírodné zdroje, kapitál

OUTPUT (výstup) – statky a služby

- a) **podľa dostupnosti:**
  - voľné statky a ekonomické statky
- b) **podľa formy:**
  - hmotné statky a služby
- c) **podľa účelu:**
  - spotrebné statky a kapitálové statky
- d) **podľa vlastníctva:**
  - súkromné statky a verejné statky

2. Základné problémy organizácie ekonomiky

Trieda ekonomických problémov:

- čo vyrábať
- ako vyrábať **riešenie v ekonomických systémoch**
- pre koho vyrábať

Ekonomické systémy:

- tradičné (zvykové) ekonomické systémy
- trhovú ekonomický systém
- prikazovací ekonomický systém
- zmiešané ekonomické systémy

ZÁKLADNÉ ZÁKONY EKONOMIE

Zákon vzácnosti

hovoríme o tom, že statky sú vzácne preto, lebo nedostatok zdrojov neumožňuje ľudskej spoločnosti vyrábať a uspokojovať všetky potreby, preto musí rozhodnúť ako výrobné faktory rozdelí pre výrobu jednotlivých statkov a služieb.

Alternatívne náklady

predstavujú hodnotu statku a služby, ktorých sme sa vzdali v prospech iného statku ide o hodnotu obetovanej príležitosti.

Zákon klesajúcich výnosov

vyjadruje vzájomný vzťah medzi inputmi a outputmi. Ak k fixnému inputu pridávame dodatočne jednotky variabilného inputu, celkový output rastie stále pomalšie a dodatočný output klesá. Ak by sme však súčasne zvýšili všetky inputy v tej istej proporcii, môžu nastať tieto prípady:

- ✓ **rastúce výnosy z rozsahu**
- ✓ **konštantné výnosy v rozsahu**
- ✓ **klesajúce výnosy v rozsahu**

Hranica produkčných možností spoločností

Hranica produkčných možností ukazuje ako sa obmedzené zdroje transformujú z jedného použitia na iné použitie (krivka PPF – transformačná krivka)

Zákon klesajúcich výnosov

Jednotky pôdy	Jednotky práce	Celkový output	Dodatočný output
10	0	0	1 000
10	1	1 000	800
10	2	1 800	400
10	3	2 200	200
10	4	2 400	0
10	5	2 400	

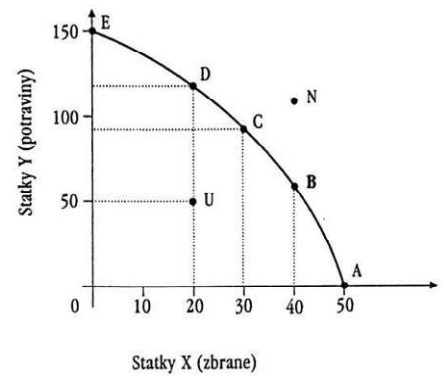
Efektívna ekonomika je teda taká, ktorá plne využíva svoje zdroje na uspokojenie potrieb ľudí. Hovoríme, že dosahuje výrobnú tzv. alokačnú efektívnosť – **Paretovo optimum**.

Ak sa v ekonomike plne využívajú výrobné zdroje, zvýšenie výroby jedného statku (napr. Y) si vyžaduje zníženie výroby druhého statku (napr. X) ide teda o substitúciu – **Zákon substitúcie**

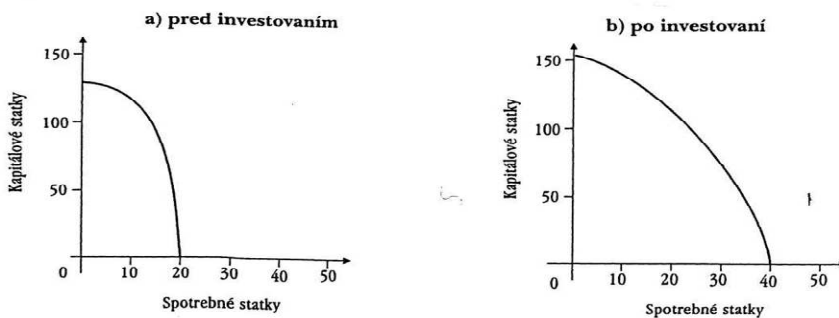
Graf hranice produkčných možností môžeme využiť na zobrazenie súvislosti, ako je napríklad vplyv ekonomického rastu.

Predpokladajme napríklad rozhodovanie spoločnosti o výrobe dvoch skupín statkov: X (môžu to byť napríklad zbrane) a Y (napríklad potraviny). Pri jej daných obmedzených zdrojoch a dostupných technológiách má tieto alternatívne produkčné možnosti:

Alternatívne produkčné možnosti	Statky X	Statky Y
A	50	0
B	40	60
C	30	90
D	20	120
E	0	150

Obr. 1 Hranica produkčných možností

Obr. 2 Ekonomický rast posúva hranicu PPF nahor

3 TRH A TRHOVÝ MECHANIZMUS

Teoretické názory na trh a trhový mechanizmus

Klasická ekonómia – základy teórie trhu a TM rozpracovali **A. Smith** – „neviditeľná ruka“ – samočinné fungovanie ekonomického systému D. Ricardo, J. B. Say, T. R. Matthus, J.S. Mill

Neoklasická škola – A. Marshall, J. B Clark, L. Walras, C. Menger, W.S. Jevons – dokonalá konkurencia, teória hraničnej užitočnosti, teória hraničnej produktivity

2. Charakteristika trhu:

Vymedzenie pojmu

základné úlohy:

- prenos informácií
- prvotné rozdeľovanie dôchodkov,
- poskytovanie podnetov pre správanie spotrebiteľa a výrobcov

členenie z rôznych hľadísk:

- územné
- predmet kúpy a predaja
- počet sledovaných tovarov
- stupeň organizovanosti
- súlad so zákonodarstvom
- podmienky pre fungovanie komponentov

3. Trhový mechanizmus:

➤ vymedzenie pojmu

Trhový mechanizmus je súhrn vzťahov a procesov pri realizácii tovarov, ktoré vedú ku vzájomnej koordinácii relatívne nezávislých rozhodnutí na strane ponuky a strane dopytu pričom základným nositeľom informácií je cena. TM pôsobí automaticky a funguje za pomoci dopytu, ponuky a pôsobenia cien.

➤ trhové subjekty

- domácnosti, firmy, štát a trhové prvky – dopyt, ponuka, trhová rovnováha, rovnovážna cena

trhová konkurencia

- dokonalá a nedokonalá, cenová a necenová

Efektívnosť a spravodlivosť TM:

- riešenie problému alokácie vzácnych zdrojov a sociálnej nerovnosti

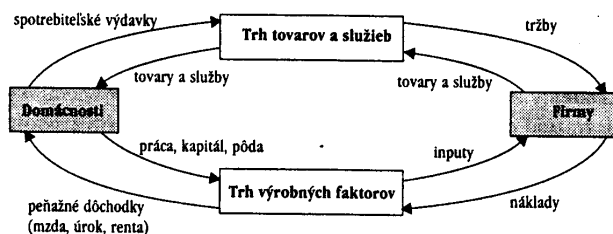
Nedokonalosti TM:

- nedokonalá konkurencia
- externality
- verejné statky
- sociálne dôsledky

4. Úloha štátu v TM:

- **ekonomické funkcie štátu** – efektívnosť, rovnosť a stabilita
- **názory na úlohu štátu v ekonomike** (jednotlivé ekonomické koncepcie)
- **tri funkcie ekonomickej úlohy štátu:**
  - alokačná funkcia
  - distribučná funkcia
  - stabilizačná funkcia (HP – štátu)

Obr. 1 Jednoduchý model kolobehu medzi domácnosťami a firmami

4 TRH VÝROBNÝCH FAKTOROV

Postavenie a úloha subjektov na trhu výrobných faktorov

- **Teoretický základ** – neoklasická teória užitočnosti a teória VF
- **Ceny výrobných faktorov:**
  - ❖ mzda je cenou práce
  - ❖ renta je cenou pôdy
  - ❖ úrok je cenou kapitálu

Dopyt po VF je odvodeným dopytom a odvodzuje sa od dopytu po finálnych výrobkoch.

- ❖ **Celkový produkt TP** = určitý objem v naturálnom vyjadrení
- ❖ **Hraničný produkt MP** = je prírastok produktu pripadajúci Na jednotku prírastku jedného z faktorov pri ostatných nezmenených faktoroch.

➤

Výpočet hraničného produktu práce, pôdy, kapitálu

- Zákon klesajúceho MP
- Príjem z TP
- Príjem z MP

$$\text{TRP} = \text{TP} \cdot P$$

$$\text{MRP} = \text{MP} \cdot P$$

Hraničné produkty resp. príjem z hraničného produktu určuje dopyt po VF. Je to cena, za ktorú je firma ochotná kúpiť VF.

Rozhodovanie firmy na trhu VF

Pre jednotlivé výrobné faktory, ich príjmy z hraničných produktov v **podmienkach dokonalej konkurencie**, potom platí:

$$\text{MRP}_L = \text{MP}_L \cdot P$$

$$\text{MRP}_A = \text{MP}_A \cdot P$$

$$\text{MRP}_K = \text{MP}_K \cdot P$$

kde: MRP_L – príjem z hraničného produktu práce

MRP_A – príjem z hraničného produktu pôdy

MRP_K – príjem z hraničného produktu

kapitálu

TRH PRÁCE A MZDA

Teoretické názory na mzdu:

- ponuka a dopyt na trhu práce

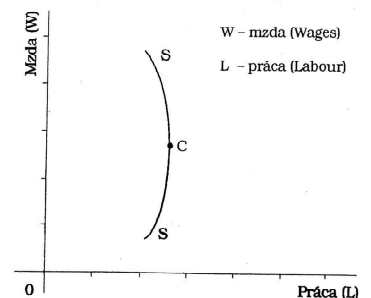
Ponuku práce ovplyvňujú:

- veľkosť populácie
- práceschopné obyvateľstvo
- priemerný počet hodín odpracovaných za rok
- kvalita a kvantita vykonanej práce

substitučný efekt

zmena miezd spôsobuje, že pri zvýšení miezd sa záujem o prácu zvyšuje

Tvar krivky ponuky práce je výsledkom charakteristického domácností na trhu práce.

dôchodkový efekt

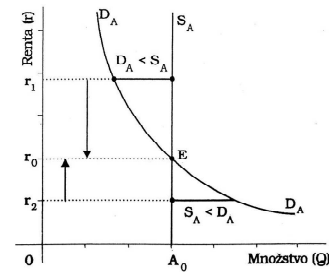
zmeny miezd k vyšším môžu znamenať, že doterajšie nároky môžeme uspokojiť pri obmedzení pracovnej ponuky

Dopyt po práci je odvodený dopyt určený zo strany firmy. Krivka hraničných príjmov bude krivkou dopytu firmy.

Podstata formy mzdy:

- definícia, formy (nominálna, reálna, časová, úkolová)

Určenie mzdy v podmienkach dokonalej a nedokonalej konkurencie.

Obr. 2 Trh pôdy

Mzdové rozdiely a mzdová diskriminácia

Príčiny mzdových rozdielov:

- kompenzačné rozdiely
- rozdiely v kvalite prác
- výnimočné schopnosti

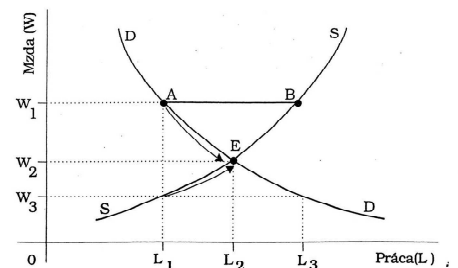
Odbory a trh práce

Trh pôdy a pozemková renta

Renta – je cenou nereprodukovateľného statku (pôdy) pri jeho prenájme. Je dôchodok vlastníka pôdy.

Dopyt po pôde je odvodeným dopytom.

Ponuka pôdy – limitovaná prírodnými podmienkami a daná fixne.

Obr. 4 Určenie mzdy krivkami dopytu a ponuky

Renta vzniká za dvoch predpokladov:

- ak ide o statok s úplne neelastickou ponukou
- ak sa pôda používa na poľnohospodárske účely (obilie)

Cena pôdy je kapitalizovaná renta.

$$V = \frac{r}{i} \quad V \cdot i = r$$

Trh kapitálu

Kapitál – sekundárny VF, nie je spoločnosti daný, ale závisí od jej ekonomickej aktivity.

Kapitálové statky (fyzický, reálny K)

Peniaze (peňažný, potenciálny K)

Reálny K je výsledkom investícií. Výnosom je čistá produktivita kapitálu.

$$r = \frac{\delta \text{ TPP}_K \cdot P_X - \Delta K}{\delta K} \cdot 100$$

Peňažný kapitál – výnosom je úroková miera

$$i = \frac{c}{K} \cdot 100$$

K – objem poskytnutých peňazí
 c – náklady na požičané peňažné prostriedky
 i - investície

Trh kapitálu, úrok zisk

Dopyt po K je odvodený dopyt a určuje sa rovnosťou

$$r = i$$

Ponuky K – tvoria domácnosti tým, že časť svojich dôchodkov usporia. Cenou K je úrok.

Nominálna a reálna úroková miera

Kapitalizácia aktív znamená určiť dnešnú hodnotu celého toku budúcich dôchodkov. Ceny aktív pri predaji – kapitalizácia aktív s neobmedzenou živnosťou

$$V = \frac{V_t}{i} \cdot 100$$

s obmedzenou živnosťou

$$V = \frac{V_1}{(1+i)} + \dots = \sum_{t=1}^n \frac{V_t}{(1+i)^t}$$

Zisk

- ❖ je reziduálny dôchodok, ktorý vzniká ako rozdiel medzi celkovými nákladmi firmy
- ❖ podnikateľský zisk, ekonomický zisk, priemerný, mimoriadny, monopolný

P Z údajov z predchádzajúceho príkladu vypočítajte príjem z hraničného produktu práce, keď cena výrobku predstavuje 3 jednotky (napr. v Sk).

Jednotky práce	TP	MP _L	Cena výrobku	MRP _L
0	0	200	3	0
1	200	150	3	600
2	350	100	3	450
3	450	50	3	300
4	500		3	150

5. MAKROEKONOMICKÉ VÝSLEDKY A ICH MERANIE

VYMEDZENIE POJMOV

Agregátny dopyt

$$AD=C+I$$

$AD=C+I+G$ v uzavretej ekonomike

trojsektorový
model

$AD=C+I+G+NX$ v otvorenej ekonomike

štvrsektorový model

AS agregátna ponuka a jej determinanty

Potencionálny produkt, determináty

- množstvo VF
- spôsob, akým sú VF spojené

Makroekonomická rovnováha a jej modely

Klasický model:

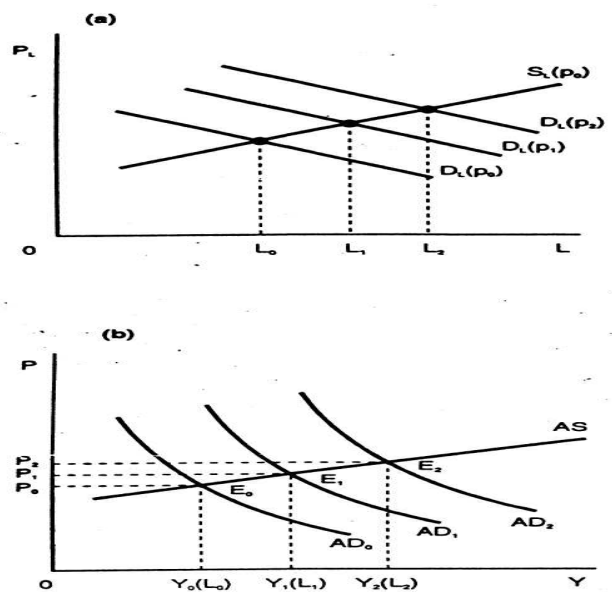
predpoklady:

- ceny a mzdy sú pružné
- ekonomika sa nachádza na úrovni potenciálneho produktu pri prirodzenej miere v stave rovnováhy a neexistujú nevyužité výrobné kapacity
- neexistuje nedobrovoľná nezamestnanosť

AS – vertikálne a ... úrovni potenc. produktu

AD – zvýšenie vedie k zvýšeniu cenovej hladiny

Záver: Na rôznych cenových hladinách sa vytvára rovnaký Y (HNP) a celková zamestnanosť sa nemení

Graf č. 3 Keynesovská krivka agregátnej ponuky

Keynesovský model

Predpoklady: Analyzuje ekonomiku v krátkom časovom období:

- ceny a mzdy môžu byť nepružné a preto môžu byť

hosp. dlhodobo v stave nerovnováhy

- ekonomika môže byť pod úrovňou potenciálneho

produktu – t. j. nevyužíva VF

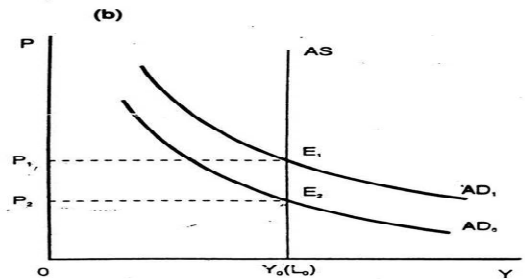
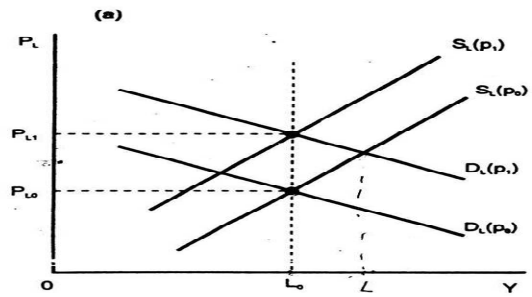
- hraničný produkt práce sa nemení

AS práce cez mzdy nominálne

AD po práci závisí od reálnej mzdy existuje nedobrovoľná nezamestnanosť

Záver: Podľa Keynesa – celkový output – AS nezávisí od potencionálneho produktu ale od celkového objemu AD.

AD ovplyvňuje veľkosť X (HDP) aj zamestnanosti.

Graf 2. Klasická krivka agregatívnej ponuky.

Opatrenia fiškálnej a monetárnej politiky.

Monetaristický model

Predpoklady

- ceny a mzdy sú relatívne pružné

AS závisí od očakávanej reálnej mzdy nielen od nom. mzdy, ktorá je pružná

AD závisí od reálnej mzdy:

- Y sa oddeľuje od Y_0 v prípade, že reál. mzda sa odlišuje od očakávanej

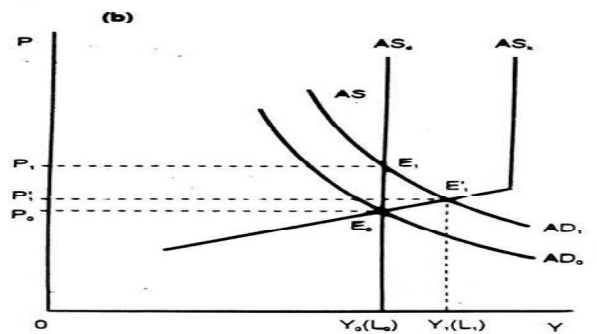
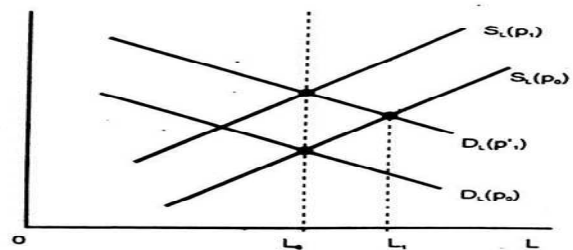
- rastie cenová hladina

- zamestnanosť sa nemení

Trhový systém je vnútorne stabilný a je schopný v dlhom období obnovovať a nastoľovať makroekonomickú rovnováhu.

Záver:

Z modelu vyplýva, že kolísanie skutočného Y okolo potenciálneho produktu je ovplyvnené nedokonal. informáciami zamestnancov a vývojom cenovej hladiny a reálnej mzdy. Firms disponujú presnejšími informáciami o vývoji cenovej hladiny. Nesprávne očakávania zamestnancov spôsobujú výkyvy.

Graf 4. Monetaristická krivka agregatívnej ponuky.

Meranie a vyjadrovanie výkonnosti ekonomiky

- HNP
- HDP
- Finálny statok

- medziprodukt
- pridaná hodnota
- nominálny a reálny produkt

Metódy výpočtu HDP

1. Produkčná metóda

Pomocou tejto metódy sa všetky primárne statky a služby, ktoré sa za určité časové obdobie vyrobili na území daného štátu, vynásobia ich cenou a získané údaje sa agregujú (pridaná hodnota + čisté dane = subvencie).

2. Dôchodková metóda

HDP = mzdy + čisté úroky + renty + zisk hrubý +
dôchodok firiem nezapísaných v OR + nepriame dane + amortizácia

3. Výdavková metóda

HDP = C (výdavky domácností) + I (hrubé domáce investície) + G (výdavky štátu) + NX

(čistý export)

C = výdavky za nákup predmetov

krátkodobej

a dlhodobej spotreby a služby

I = I_o + I_č hrubý fixný k + zmena stavu

zásob

+ výstavba

G = nákup tovarov a služieb od súkromného sektora, platy štátnych zamestnancov, súčasťou nie sú transferové platby

ČDP = HDP – amortizácia

ČNP = HNP – amortizácia

ND = HDP – amortizácia – nepriame dane

Nominálny HDP – vyjadrený v bežných cenách

Reálny HDP – vyjadrený v stálych cenách

Osobný dôchodok

Disponibilný dôchodok

Čistý ekonomický blahobyt

Pravý ekonomický rozvoj

Index ľudského rozvoja

6. SPOTREBA, ÚSPORY A INVESTÍCIE

Vzťah spotreby a úspor

Spotreba – zahŕňa konečnú spotrebu domácnosti a štátu

Vzťah medzi spotrebou (C) a dôchodkom (Y) opisuje spotrebná funkcia

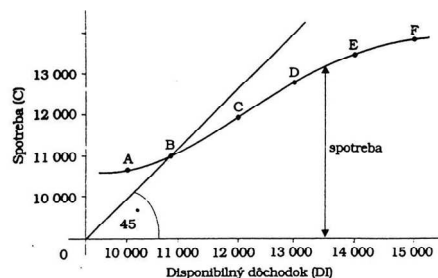
$$C = S(Y)$$

Úspory (S) predstavujú tú časť dôchodku, ktorá sa nespotrebuje

$$S = Y - C$$

$$S = f(Y) \quad \text{- funkcie úspor}$$

Grafické znázornenie spotrebnej funkcie

1. Teórie spotreby a úspor

E. Engel – Engelov zákon

J. M. Keynes – teória spotreby ako lineárnej funkcie disponibilného dôchodku
 Pokeynesovská teória **S. Duensenberry** – teória relatívneho dôchodku

M. Friedman – teória permanentného dôchodku

F. Modigliani – teória životného cyklu

2. Hraničný sklon k spotrebe a

hraničný sklon k úsporám

Vzťah medzi C a dôchodkom C/Y sa nazýva sklon k spotrebe.

Pomer medzi prírastkom spotreby (δC) a prírastkom dôchodku δY sa nazýva hraničný sklon k spotrebe

$$\frac{\delta C}{\delta Y}$$

Sklon k úsporám S/Y

$\frac{\delta S}{\delta Y}$ hraničný sklon k úsporám

Pre vzťah sklonu k spotrebe a sklonu k úsporám platí:

$$\frac{C}{Y} + \frac{S}{Y} = 1 \quad \frac{S}{Y} = 1 - \frac{C}{Y}$$

$$\frac{\delta C}{\delta Y} + \frac{\delta S}{\delta Y} = 1 \quad \frac{\delta S}{\delta Y} = 1 - \frac{\delta C}{\delta Y}$$

► Výpočet hraničného sklonu k spotrebe a hraničného sklonu k úsporám

	Disponibilný dôchodok Y	Výdavky na spotrebu C	Hraničný sklon k spotrebe $\frac{\Delta C}{\Delta Y}$	Čisté úspory S	Hraničný sklon k úsporám $\frac{\Delta S}{\Delta Y}$
A	10 000	10 800	$\frac{200}{1\,000} = 0.2$	- 800	
B	11 000	11 000	$\frac{600}{1\,000} = 0.6$	0	$\frac{400}{1\,000} = 0.4$
C	12 000	11 600	$\frac{500}{1\,000} = 0.5$	400	$\frac{500}{1\,000} = 0.5$
D	13 000	12 100	$\frac{300}{1\,000} = 0.3$	900	$\frac{700}{1\,000} = 0.7$
E	14 000	12 400	$\frac{200}{1\,000} = 0.2$	1 600	$\frac{800}{1\,000} = 0.8$
F	15 000	12 600		2 400	

Úspory a investície sú najdôležitejšie faktory ekonomického rastu.

3. Úspory a investície

Za **investície** považujeme také výdavky, ktoré zvyšujú reálnu tvorbu kapitálu.

Členia sa na investície do:

- fixného K,
- bytovej výstavby
- prírastku zásob.

$$I_h = I_o + I_č$$

Investície hrubé = investície obnovovacie + investície čisté

Investície autonómne (technický pokrok, inovácia)

Investičný multiplikátor – je koeficient, ktorý udáva o koľko sa zvýši dôchodok, ak sa zvýšia investície a vyjadruje dôchodkotvorný účinok investície.

Veľkosť multiplikátora závisí od veľkosti

$$\frac{\delta C}{\delta Y} \quad \text{resp.} \quad \frac{\delta S}{\delta Y}$$

Multiplikátor K

$$\delta Y = k \cdot \delta I$$

$$K = \frac{\delta I}{\delta Y}$$

$$\delta I = \delta Y - \delta C$$

ak $S = I$ potom $\delta I = \delta S$

Akcelerátor – ukazuje, že prírastok dôchodkov a teda aj rast dopytu, vyvolá rast, zrýchlenie dopytu po investíciách

$$\delta I = a \cdot \delta Y$$

Mechanizmus akcelerátora je daný technologickým charakterom kapitálu.

Produktom investícií je

- dôchodkový efekt
- kapacitotvorný efekt

Investície indikované závisia do veľkosti dôchodku (expanzívne rozšírenie)

Investičné rozhodovania ovplyvňujú:

- príjmy
- náklady
- očakávania

Dopyt po I je priamo úmerný čistému očakávanému zisku a nepriamo úmerný vývoju úrokovej miery.

Multiplikačný proces prebieha za predpokladu:

- investície vystupujú ako zdroj dodatočného dôchodku
- existujú nevyužitú výrobné zdroje

Pôsobenie princípu akcelerácie predpokladá:

- ❖ v NH neexistujú nevyužitú výrobné kapacity
- ❖ neexistujú zásoby hotových výrobkov
- ❖ ide o rast celkového dopytu po spotrebných statkoch
- ❖ očakáva sa, že bude pokračovať rast dopytu

7. EKONOMICKÝ RAST A STABILITA

Pojem ekonomický rast znamená zmenu tokových veličín v čase.

Ak označíme reálny produkt Y a čas t , ekonomický rast môžeme vyjadriť tromi spôsobmi:

1. ako rozdiel medzi hodnotou reálneho produktu v čase t a hodnotu reálneho produktu v čase $t - 1$, t.j.

$$Y = Y_t - Y_{t-1},$$

2. ako podiel hodnoty reálneho produktu v čase t a hodnoty reálneho produktu v čase $t - 1$ vyjadrený v percentách, t.j.

$$r = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \cdot 100[\%]$$

3. tempo rastu, pod ktorým rozumieme prírastok reálneho produktu – je to relatívny prírastok, ktorý vyjadruje percentuálny podiel absolútneho prírastku v danom období a dosiahnutej úrovne reálneho produktu v predchádzajúcom období, t.j.

$$G = \frac{Y_t - Y_{t-1}}{Y_{t-1}}$$

kde G je tempo rastu (Growth - rast)

Ekonomický rast sa dosahuje:

extenzívnym alebo **intenzívnym**

využívaním výrobných faktorov.

Základné zdroje ekonomického rastu sú:

- **množstvo**
- **kvalita**

efektívnosť výrobných faktorov

Tempo rastu potenciálneho produktu

závisí od:

- **rastu produktivity práce**, t.j. veľkosti reálneho produktu, ktorý vytvoril jeden pracovník
- **rastu účinnosti kapitálu**, t.j. v objeme reálneho produktu, ktorý pripadá na jednotku kapitálu

poklesu materiálovej energetickej

náročnosti výrobku, t.j. v znižovaní množstva materiálu a energie potrebného na výrobu jednotky produktu

spoločensko-inštitucionálne a právne prostredie

Neokeynesiánske teórie ekonomického rastu

Harrod a Domar riešia otázku, aké sú podmienky trvalého dlhodobého rastu.

Na základe spojenia princípu **akcelerátora** a princípu **multiplikátora** určujú tempo rastu výroby, ktoré môžu zabezpečiť dynamickú rovnováhu

Harrodovu teóriu ekonomického rastu založenú na princípe akcelerátora

$$a = \frac{I}{Y}$$

Domar využíva princíp investičného multiplikátora. Na riešenie používa rovnicu vyjadrujúcu rovnosť medzi prírastkom ponuky P a prírastkom dopytu AI .

Modifikáciou **Harrodovho** modelu je **Domarov**

vzorec, v ktorom sa prírastok výroby rovná súčinu $\alpha \cdot \sigma$, kde α je sklon k úsporám, σ je produktivita investícií.

Výraz $\alpha \cdot \sigma$ je podľa Domara hľadanou rovnovážnou mierou rastu.

Harrodova teória rastu zavádza tri varianty ekonomického rastu:

1. skutočný rast
2. zaručené tempo rastu G_w
3. prirodzený rast G_n

Neoklasické teórie ekonomického rastu

Rozlišujeme produkčné funkcie
komplementárne a substitučné.

Komplementárna produkčná funkcia vyjadruje
vzťah medzi vytvoreným produktom a
jednotlivými faktormi:

$$Y = \beta \cdot K$$

$$Y = \omega \cdot L$$

Substitučná produkčná funkcia vyjadruje
závislosť produktu na všetkých faktoroch
súčasne.

$$Y = A \cdot L^a \cdot K^b$$

$$a + b = 1$$

a,b sú koeficienty elasticity substitúcie

faktora

(Cobbova – Douglasova sub. prod. funkcie)

Makroekonomická produkčná funkcia R.

M. Solowa potom nadobudla tvar:

$$Y = A \cdot e^{rt} \cdot L^a \cdot K^b$$

kde e^{rt} je technický pokrok

Teórie endogenného rastu (R.Lucas)

Technické a technologické zmeny

Vyžadujú investície do ľudského kapitálu

❖ interný efekt (rast p.p.)

❖ externý efekt (výkonnosť ekonomiky)

Tieto teórie vysvetľujú a zdôvodňujú možnosti
trvalého vyváženého, ekologicky únosného
rastu ekonomiky.

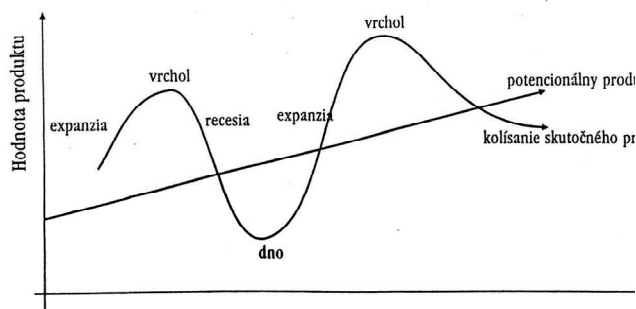
8. CYKLICKÝ VÝVOJ EKONOMIKY

EKONOMICKÝ CYKLUS

striedanie vzostupných a zostupných fáz vývoja ekonomiky okolo dlhodobého potencionálneho produktu.

KLASIFIKÁCIA CYKLICKÉHO VÝVOJA Z ČASOVÉHO HĽADISKA

1. **Krátkodobé cykly** (kitchinové cykly) dĺžka trvania 2 až 3 roky. Charakterizuje ich krátkodobé kolísanie reálneho produktu ako dôsledok sezónnych vplyvov a výkyvov produkcie.
2. **Strednodobé** (juglarové cykly) dĺžka trvania 5 až 10 rokov.
  - súvisí so zmenami po investičných statkoch
3. **Dlhodobé cykly** (konratievové alebo kuznetsove) dĺžka trvania 10 až 60 rokov.
  - zmeny vo vývoji a využívanie nových technológií.

Obr. 1 Model cyklického vývoja ekonomiky a jeho fázy

FÁZY EKONOMICKÉHO CYKLU

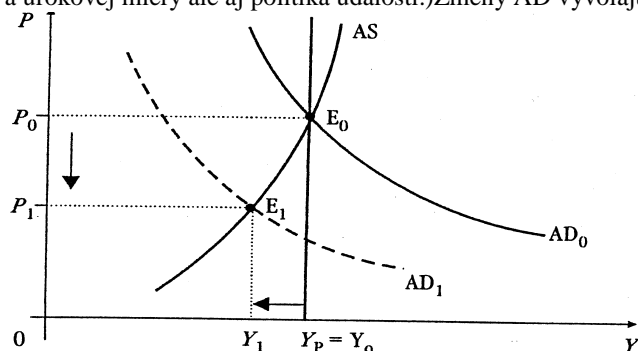
Model ekonomického cyklu tvoria:

- dve základné fázy – recesia a expanzia
- dve ohraničené fázy – dno a vrchol

Mechanizmus cyklického vývoja možno vysvetliť na základe výkyvov vyvolaných zmenami agregátneho dopytu a agregátnej ponuky, ktoré môžu vyvolať dopytové alebo ponukové šoky.

Cyklus vyvolaný zmenami AD

Dopytový šok – dôsledok ekonomických aj mimoeconomických udalostí (vlastné výdavky, zmeny peňažnej zásoby a úrokovej miery ale aj politika udalosti.) Zmeny AD vyvolajú zmeny reálneho produktu.

Obr. 2 Recesia vyvolaná poklesom agregátneho dopytu

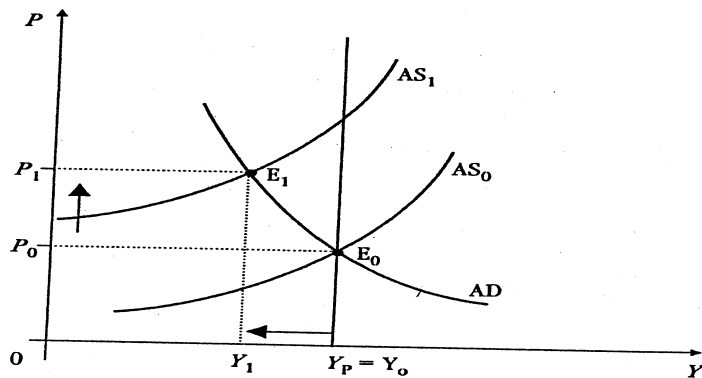
Zníženie AD sa prejavuje posunom krivky Ado doľava do AD₁, makroekonomický rovnovážny bod z E₀ do E₁, skutočný produkt klesá z Y₀ do Y₁, cenová hladina klesá z P₀ na P₁ – vzniká recesia (zníženie výroby, zamestnanosti, HDP).

Vznikom optimistických očakávaní vzniká pohyb ekonomických veličín opačným smerom.

Cyklus vyvolaný zmenami agregátnej ponuky

Ponukové šoky – zmeny ekonomické aj neekonomické (zmeny v produktivite práce, ceny energetických zdrojov, výrobné náklady).

Stagflácie – keď sa v krátkom období zníži skutočný produkt a súčasne sa zníži cenová hladina.

Obr. 3 Recesia vyvolaná poklesom agregátnej ponuky

Ak ponukový šok spôsobí pokles AS – krivka AS_0 sa posunie doľava do AS_1 . Bod rovnováhy sa posunie z E_0 do E_1 , Y_0 do Y_1 klesne, cenová hladina sa zvýši z P_0 na P_1 – vzniká recesia. Keď sa zníži skutočný produkt a súčasne sa zvýši cenová hladina sa nazýva stagflácia.

Aktívna fiškálna resp. monetárna politika sa usiluje zabrániť aby posun AS znížil skutočný produkt.

Teoretické koncepcie príčin cyklického vývoja

Keynesova ekonomická teória – hlavným zdrojom sú zmeny AD a hlavnú úlohu zohrávajú investície.

Monetaristické teórie cyklu – hlavná príčina je nesprávne uskutočňovaná peňažná a úverová politika

Nová rakúska škola – hlavná príčina je v dopytových šokoch vznikajúcich ako dôsledok zmeny peňažnej zásoby. (F. A. Hayek)

Exogenné teórie ekonomického cyklu – hlavná príčina, vonkajšie faktory mimo ekonomického systému.

Endogenné teórie ekonomického cyklu – predpokladajú, že trhovú ekonomiku je vnútorne nestabilný systém a nevyužíva úplne a efektívne existujúce výrobné zdroje.

S týmito teóriami súvisí aj pôsobenie princípov multiplikátora a akcelátora.

Proticyklické opatrenia – aktívna fiškálna a monetárna politika.

9. PENIAZE A PEŇAŽNÝ TRH

1. Podstata peňazí a ich funkcie

Teoretické názory na peniaze (Aristoteles, merkantelisti, Petty D. Ricardo)

Peniaze sú tovar, ktorého špecifickou vlastnosťou je vymieňať sa za akýkoľvek iný tovar

Peniaze treba odlišovať od príjmu, bohatstva a dôchodku.

Funkcie peňazí:

1. prostriedok výmenný (platidlá)
2. zúčtovacia jednotka
3. uchovávateľ hodnoty

Formy peňazí:

- drobné kovové mince
- papierové peniaze (obeživo)
- bankové (depozitné) peniaze
- kvázi peniaze (terminované vklady, cenné papiere)

Súvislosť medzi hodnotou peňazí a ich množstvom:

- kúpna sila
- stabilná cenová hladina (nemenná hodnota peňazí)
- rýchlosť obehu peňazí

Teoretické a empirické vymedzenie peňazí.

Peňažné agregáty – ukazovatele peňažnej masy, ktoré sa líšia navzájom stupňom likvidity.

M_1 = najlikvidnejšie formy peňazí

M_2 = M_1 + termínované vklady

M_3 = M_2 + veľké termínované vklady + ďalšie zložky s nižším stupňom likvidity

Konečná veličina likvidných aktív L pridáva k M_3 niektoré druhy cenných papierov.

2. Peňažný trh

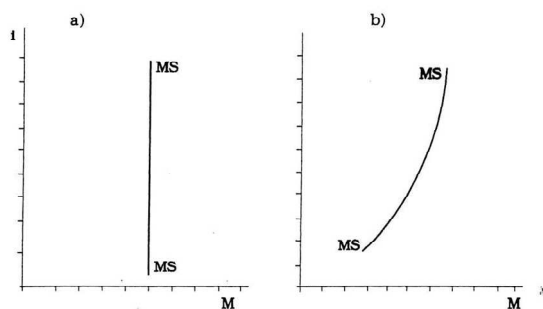
Je trh krátkodobého, resp. strednodobého pôžičkového kapitálu

Dopyt po peniazoch závisí od výšky dôchodku, cenovej hladiny a úrokovej miery.

Teória likvidity od Keynesa je spojená s 3 motívmi držby peňazí:

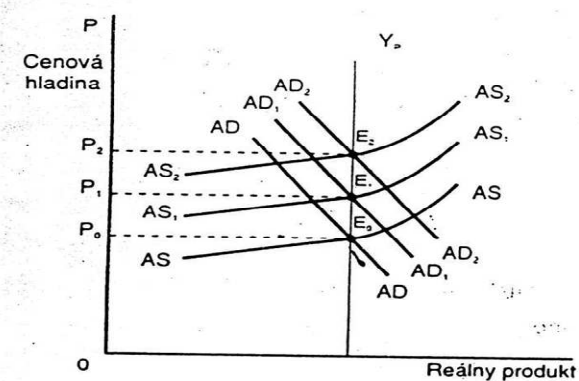
- transakčným motívom
- opatrnostným motívom
- špekulatívnym motívom

Ponuka peňazí závisí od monetárnej politiky, ale aj od vývoja úrokových mier, s ktorými je spojená banková tvorba peňazí:

Obr. 2 Ponuka peňazí

- **monetaristi** považujú ponuku peňazí za exogénne danú veličinu nezávislú od úrokovej miery
- **keynesianci** priznávajú väčšiu závislosť ponuky peňazí od úrokovej miery (obr.)
Rovnováha na peňažnom trhu sa dosahuje pohybom úrokovej miery.

Graf č. 6 Cenovo-mzdová špirála

Tvorba bankových peňazí. Peňažný multiplikátor (obr.)
 povinné minimálne rezervy
 reťazová reakcia
 multiplikovaná expanzia bankových depozít

Multiplikovaná expanzia bankových vkladov

Aktíva	Sk	Pasíva	Sk
Rezervy	100	Vklady	1000
Pôžičky a investície	900	Spolu	1000
Spolu	1000		

- všetky peniaze zostávajú v každom štádiu v podobe šekových vkladov
  - žiadna banka nedrží prebytočné rezervy
- Opačný proces je keď odlev redukuje depozitné peniaze – tzv. kontrakcie bankových peňazí.

Kvantitatívna teória peňazí

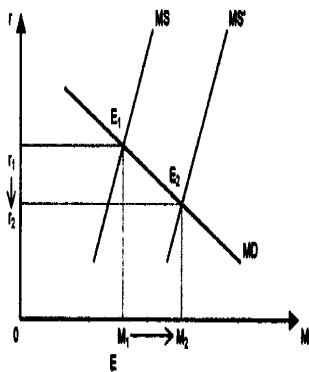
vyjadruje kauzálnu závislosť vývoja cenovej hladiny od množstva peňazí v obehú a výklad je založený na rovnici výmeny

$M \cdot V = P \cdot Y$ - rovnica výmeny

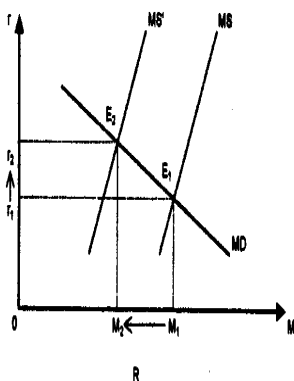
P – cenová hladina
 Y – reálny produkt
 M – množstvo peňazí
 V – rýchlosť obehu

Aktíva	Sk	Pasíva	Sk
Rezervy	90	Vklady	900
Pôžičky a investície	810	Spolu	900
Spolu	900		

Expanzívna monetárna politika

Reštriktívna monetárna politika

kde: r je úroková sadzba MD je dopyt po peniazoch,
 M je množstvo peňazí, MS je ponuka peňazí.

$$\delta M = \frac{1}{PMR} \cdot D$$

δM – prírastok depozitných peňazí
 D – pôvodný vklad, ktorý celý proces multiplikácie „rozbieha“
 PMR – povinná miera rezerv
 1/PMR multiplikátor ponuky peňazí

Predpoklady:

Expanzia vkladov narastá vtedy, ak :

3. Monetárna politika (peňažná a úverová)

Nástroje **nepriame**:

- stanovenie povinných minimálnych rezerv
- operácie na voľnom trhu
- diskontná sadzba – základná úroková sadzba
- intervencie na devízových trhoch

priame:

- regulácia investičnej činnosti
- regulácia spotrebného úveru

Monetárna politika dvojakeho typu

Postavenie a úloha CB v ekonomike:

1. emisia peňazí
2. banka pre štát
3. banka pre KB a iné úverové inštitúcie
4. uskutočňovanie monetárnej politiky
5. správkyňa menových rezerv
6. orgán bankového dohľadu

10. INFLÁCIA

Inflácia je makroekonomický problém, ktorý sa prejavuje rastom cenovej hladiny

Cenová hladina – úroveň cien všetkých výrobkov a služieb

Cenový index – vážený priemer individuálnych cien vybraného koša reprezentatívnych výrobkov a služieb

Na meranie inflácie používame **cenové indexy**.

Najvýznamnejšie cenové indexy:

1. index spotrebiteľských cien – CPI
2. index cien výrobcov – PPI
3. deflátor HDP
4. zvykne sa používať aj index životných nákladov

Vzorec na výpočet CPI:

$$\text{CPI} = \frac{Q_1 \cdot P_2}{Q_1 \cdot P_1} \cdot 100$$

Q_1 – je reprezentatívny kôš

P_1 a P_2 – sú ceny produkcie zahrnuté do spotrebného koša v rokoch T_1 a T_2 .

MIERA INFLÁCIE

$$I_t = \frac{\text{CPI}_{t+2} - \text{CPI}_{t+1}}{\text{CPI}_{t+1}} \cdot 100$$

Miera inflácie sa definuje ako miera zmeny celkovej cenovej hladiny meranej indexom spotrebiteľských cien.

Index cien výrobcov PPI – je to veľmi podrobný index, ktorý zahŕňa približne 3400 rôznych cien – cien potravín, priemyselných výrobkov a banských produktov.

$$\text{Deflátor HDP} = \frac{Q_1 \cdot P_1}{Q_1 \cdot P_0} \cdot 100$$

Q_1 – množstvo finálnej produkcie

P_1 – ceny daného roka, t.j. bežné ceny

P_0 – ceny východiskového roka

PRÍČINY INFLÁCIE

- zánik automatického regulovania peňažného obehu vnútri ekonomík vylúčením zlata z vnútorného peňažného obehu,
- monopolizácia ekonomík,

Dopytová inflácia – pri dopytovej inflácii je veľmi dôležitý pojem inflačná medzera.

- odčerpávanie veľkej časti vytvoreného národného dôchodku štátom,
- tlak odborov na zvýšenie miezd,
- papierové peniaze, ktoré sa dostávajú do obehu,
- rastúce deficity platobných bilancií,
- opatrenia zamerané na stimulovanie celkového efektívneho dopytu a mnohé ďalšie.

❖

DRUHY A ČLENENIE INFLÁCIE z kvalitatívneho hľadiska:

- mierna,
- cválajúca,
- hyperinflácia

❖ **z hľadiska príčin**

- dopytová,
- nákladová

❖ **z hľadiska proporcionality:**

- proporcionálna,
- neproporcionálna,
- anticipovaná,
- neanticipovaná,
- inertná

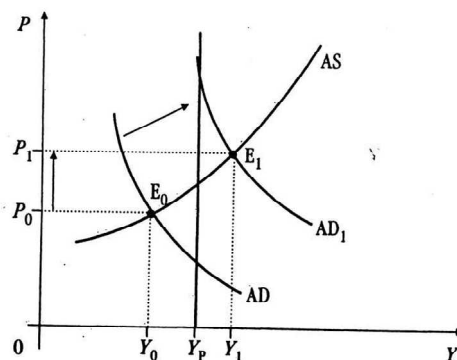
❖ **z hľadiska viditeľnosti:**

- zjavná (otvorená),
- skrytá,
- blokována (potláčaná).

❖

z hľadiska príčin, ktoré infláciu vyvolajú, rozlišujeme:

- dopytovú,
- nákladovú.

Obr. 2 Dopytom ťahaná inflácia

Inflačná medzera je vzdialenosť resp. rozdiel skutočných a potencionálnych HDP.

Príčiny vzniku:

- nadmerné investičné výdavky
- rast miezd
- štát - rast verejných výdavkov
- opatrenia v oblasti peňažno-úverovej politiky

Nákladová inflácia: spôsobuje zvýšenie nákladov. Táto inflácia je vyvolaná zvyšovaním cien vstupov – materiálov, surovín, miezd a pod. Ide o infláciu tlačенú nákladmi.

Príčiny vzniku:

1. v nedokonalnej konkurencii na trhu surovín
2. odbory tlačia na zvyšovanie miezd,
3. politické udalosti – dovoz surovín.

Slumpflácia

pokles skutočného produktu a rast cenovej hladiny

Stagflácia

stagnácia spojená s infláciou, Y_p sa nemení

Cielená inflácia

spôsob riadenia menovej politiky zameraný na strednodobý a dlhodobý inflačný cieľ

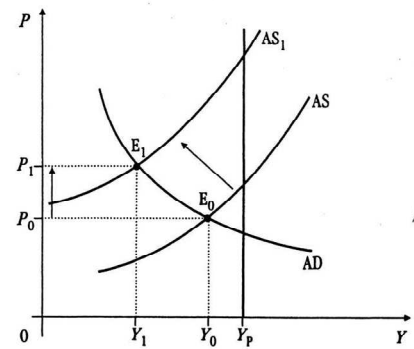
Zmiešaná inflácia

zdroj na strane ponuky a dopytu a podmienky na svetových trhoch

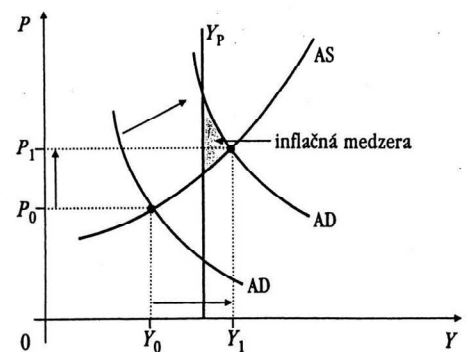
Importovaná inflácia

Jadrová inflácia

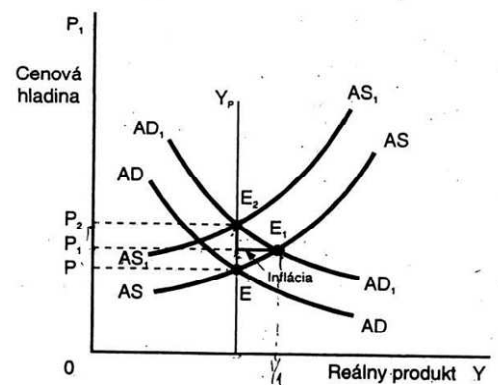
Jadrová inflácia kvantifikuje mieru rastu cenovej hladiny na neúplnom spotrebnom koši. Zo spotrebného koša sú vylúčené položky s regulovanými cenami a položky s cenami ovplyvňujúcimi inými administratívnymi opatreniami.

Obr. 3 Inflácia tlačená nákladmi

Obr. 1 Inflačná medzera

Grafč. 7 Stagflácia

ÚČINKY A DÔSLEDKY INFLÁCIE

Dôsledky: Infláciu ovplyvňujú:

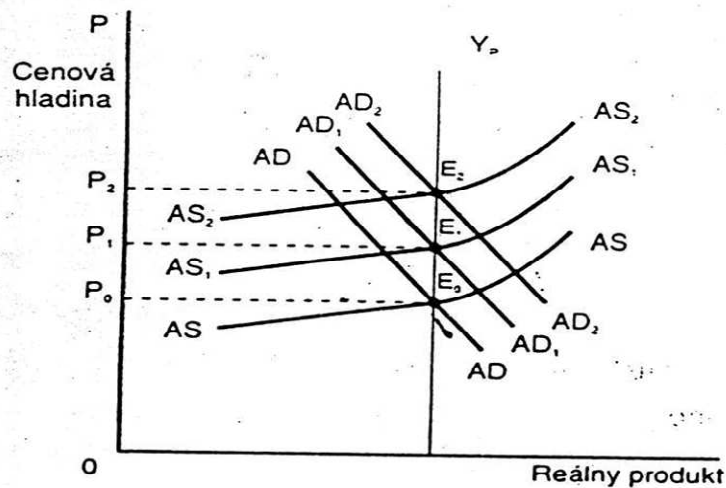
- všetky sféry ekonomického života a vyvolávajú sociálne napätie. Mení sa štruktúra spotreby.
- prerozdelení efekt
- Inflácia má podstatný vplyv na vonkajšiu ekonomiku. Inflácia spôsobuje taktiež výkyvy menových kurzov.

Nástroje protiinflačnej politiky:

1. Zníženie fiškálneho deficitu,
2. Zavedenie prísnej úverovej reštrikcie,
3. Zmrazenie miezd a cien.

INFLAČNÉ NÁKLADY

- Znovurozdelenie dôchodkov,
- Narušenie cenovej relácie,
- Zosilnenie sa sociálnej nerovnosti,
- Zmena využitia rôznych výrobných zdrojov,
- Náklady v menovej oblasti.
- **Čistá inflácia = ostatné obchodovateľné tovary + trhové služby**
- **Obchodovateľné tovary** (66,93%) sú všetky tovary, s ktorými možno obchodovať so zahraničím, bez tovarov, ktorých ceny sú regulované.
- **Neobchodovateľné položky** (33,03%) sú všetky trhové služby a tiež aj komodity, ktorých ceny sú regulované štátom.

Graf č. 6 Cenovo-mzdová špirála

11. NEZAMESTNANOSŤ, JEJ EKONOMICKÁ INTERPRETÁCIA, FORMY A PRÍČINY

NEZAMESTNANOSŤ

je makroekonomický problém a vyjadruje taký stav v ekonomike, kde práceschopné osoby v produktívnom veku, ktoré si prajú pracovať, nemôžu nájsť prácu na trhu práce. Nezamestnaný je len ten, kto aktívne hľadá prácu.

Pracovné sily preto rozdeľujeme na kategórie:

- ❖ zamestnaní t.j. ľudia, ktorí vykonávajú akúkoľvek platenú prácu, ako aj tí, ktorí majú prácu, nepracujú však pre ochorenie, štrajky alebo dovolenku
- ❖ **nezamestnaní** – ide o ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu alebo sa chcú vrátiť do práce. Zamestnaní a nezamestnaní tvoria pracovnú silu.

❖

$$u = \frac{U}{L} \cdot 100$$

- ❖ **u** – miera nezamestnanosti
- ❖ **U** – počet nezamestnaných, ktorí aktívne hľadajú prácu
- ❖ **L** – počet pracovných síl, ktorý je súčtom všetkých zamestnaných (E) a všetkých nezamestnaných (U).

Teda:

$$L = E + U$$

- ❖ **mimo pracovnú silu** – to sú všetci ostatní ktorí nie sú súčasťou pracovnej sily. Je to všetko dospelé obyvateľstvo, ktoré navštevuje školu, vedie domácnosť, je v dôchodku, nemôže pracovať pre chorobu.
- ❖ Nezamestnanosť meriame pomocou **miery nezamestnanosti**. Vyjadruje sa počtom nezamestnaných, ktorý sa delí celkovou pracovnou silou:

Rôzne formy nezamestnanosti

Z hľadiska štruktúry pracovných trhov rozlišujeme tri rôzne formy nezamestnanosti:

➤ **frikčnú**

zapríčinená migráciou pracovných síl (zamestnanie, životný cyklus)

➤ **štruktúrnú**

nesúlada medzi ponukou a dopytom po pracovných silách

cyklickú

celkový dopyt po pracovníkoch je nízky

Jednou z príčin, ktoré vyvolávajú nerovnováhu na trhu práce je nepružnosť miezd.

dobrovoľne nezamestnaní sú tí, ktorí nie sú ochotní pracovať pri existujúcej výške mzdy, vytvorenej na trhu práce.

Okrem dobrovoľnej nezamestnanosti rozlišujeme ešte **nedobrovoľnú nezamestnanosť** – t.j. ak počet voľných pracovných síl je absolútne väčší než počet voľných pracovných miest.

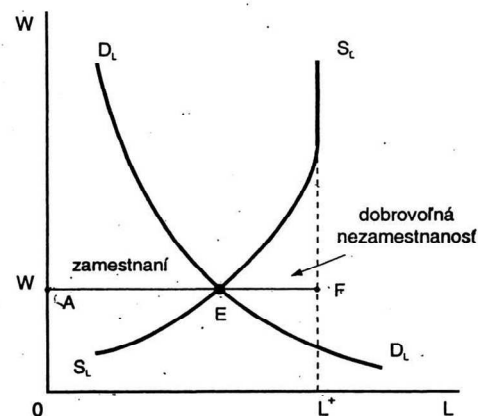
Prirodzená miera nezamestnanosti

je taká miera, pri ktorej počet nezamestnaných je nižší, alebo rovný počtu voľných pracovných miest. Takáto nezamestnanosť sa označuje za dobrovoľnú nezamestnanosť.

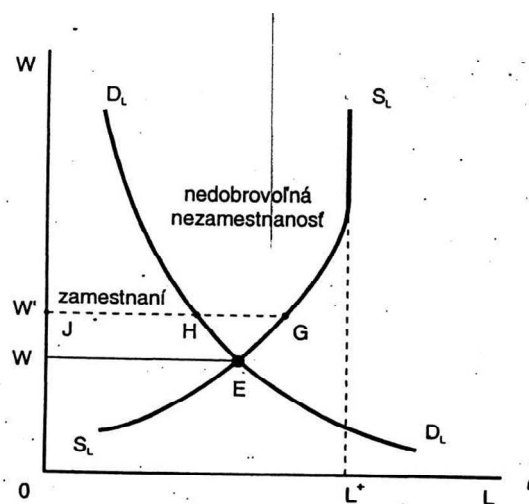
Pri prirodzenej miere nezamestnanosti, sily, ktoré pôsobia na ceny a mzdy v smere rastu a poklesu sú v rovnováhe. Predstavuje najvyššiu prístupnú úroveň zamestnanosti a zodpovedá potencionálnemu produktu.

Vzájomný vzťah nezamestnanosti a inflácie

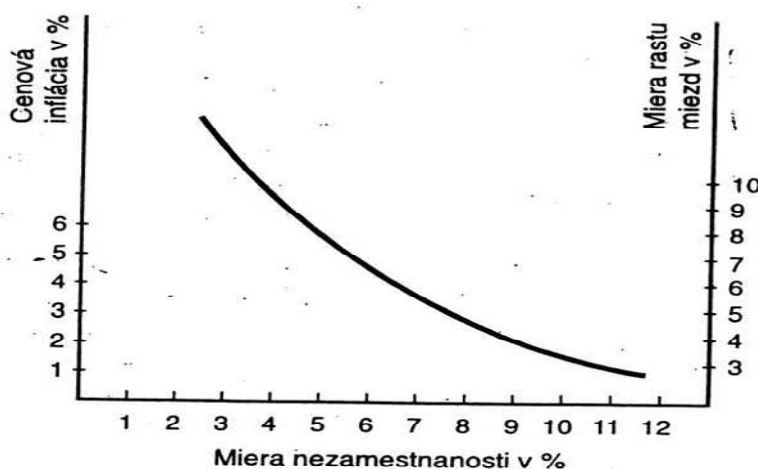
Medzi mierou inflácie a mierou nezamestnanosti existuje tesná závislosť nepriameho charakteru, ktorú vyjadruje tzv. **Phillipsova krivka**.

Graf č. 1 Príružné mzdy

Graf č. 2 Nepružné mzdy

Graf č. 9 Phillipsova krivka

12. MEDZINÁRODNÁ EKONOMICKÁ INTEGRÁCIA A GLOBALIZÁCIA

Medzinárodná ekonomická integrácia

MEI možno charakterizovať ako objektívny proces vzájomného a postupného prepájania, prispôsobovania a zblížovania národných ekonomických štruktúr, prehlbovania závislosti medzi nimi a ich postupnej transformácie na novú ekonomickú štruktúru vznikajúceho regionálneho hospodárskeho komplexu.

Integrácia je súčasne ekonomickým a politickým procesom. Integračné procesy si vyžadujú vedomú činnosť subjektov, štátnych a nadštátnych orgánov.

Koncepcie MEI:

Liberalný – integrácia sa spája s odstraňovaním prekážok pre voľný pohyb tovaru a faktorov výroby.

Neoliberalný – tento smer pripúšťa určité zásahy štátu, ale len s cieľom zabezpečiť nevyhnutné podmienky pre fungovania ekonomiky založenej na konkurencii

Neokenesovský – zdôrazňuje aktívnu úlohu štátu v integračnom procese. Zameriava sa pozornosť na hospodársku politiku integrujúcich sa krajín s úmyslom meniť ju a usmerňovať v zmysle spoločných cieľov

Formy ekonomickej integrácie:

- Pásmo voľného obchodu
- Colná únia
- Spoločný trh
- Hospodárska únia
- Menová únia
- Úplná ekonomická integrácia

Integrácia v Európe

1948 – Benelux

1951 – Montánná únia – ESVO

1957 – EHS – rímska zmluva tu sa

integrujú všetky odvetvia ekonomík

Od 1. 1. 1993 sa zmluva o EHS nahradila zmluvou o Európskej únii.

V súčasnosti má 27 členských krajín.

Komisia – výkonný orgán, úloha – zabezpečiť dodržiavania ustanovených zmlúv, navrhovať zákony, smernice, predpisy

Rada – rozhodovací orgán, rokuje o zákonoch a prijíma ich

Európsky parlament – sleduje činnosť Európskej komisie, schvaľuje a upravuje rozpočet, kontroluje legislatívu

Súdny dvor – urovnáva spory medzi členskými krajinami

Európska rada – prijíma na úrovni najvyšších predstaviteľov členských krajín politické implúzy a smernice pre budúci vývoj EÚ.

Dohodnuté kritériá pre členské krajiny:

miera inflácie nesmie prevýšiť mieru inflácie dosiahnutú v troch štátoch EÚ s najnižšou infláciou o viac ako 1,5 %

podiel deficitu štátneho rozpočtu na HDP v trhových cenách nesmie byť väčší ako 3 %
celkový štátny dlh nemá byť väčší ako 60 % HDP
úrokové miery na dlhové vládne CP nesmú prekročiť úrokovú mieru určenú v troch štátoch EÚ s najnižšou infláciou o viac ako 2 %
postupne sa majú znižovať kurzové výkyvy

Globalizácia

Globalizáciu chápeme ako komplexný proces, ktorý má viac rozmerov, a to: ekonomický, sociálny a politický.
Znamená rozvíjanie ekonomických vzťahov v celosvetovom meradle – globálnom

Prejavy:

- rýchly rast SvO
- zvýšením tokov priamych investícií
- rast objemu medzinárodnej produkcie
- rast počtu nadnárodných spoločností
- rast integrácie finančných trhov a pod.

Pozitívne a negatívne stránky globalizačných procesov

Pozitívne

- podpora mobility VF
- realizácia nadnárodných projektov
- globálne zhodnocovanie kapitálu
- rozvoj biotechnológie a genetiky
- podpora regionálnej ekonomickej integrácie
- zvyšovanie interdependencie atď.

Negatívne

- zväčšovanie nerovnomerného ekonomického a sociálneho rozvoja
- reštrukturalizácia trhu práce
- zvyšovanie medzinárodnej kriminality, terorizmu a pod.
- nespravodlivé rozdeľovanie svetového bohatstva
- globálne otepľovanie
- poškodzovanie životného prostredia atď.

13. MEDZINÁRODNÝ OBCHOD, MEDZINÁRODNÝ POHYB TOVAROV, SLUŽIEB A KAPITÁLU

Teórie medzinárodného obchodu:

- merkantelisti (Z. Mun)
- klasická ekonómia (A. Smith, D. Ricardo)
- súčasné teórie (P. A. Samuelson, B. Ohlin)

Základné pojmy:

Medzinárodný obchod – zahŕňa medzinárodnú výmenu tovarov a služieb medzi skupinou krajín v rámci medzinárodného ekonomického zoskupenia.

Zahraničný obchod – vyjadruje medzinárodné toky tovarov a služieb iba jednej krajiny.

Svetový obchod – zahŕňa tovarové toky medzi všetkými krajinami sveta. Štatisticky ho sleduje WTO.

Svetové hospodárstvo – chápe sa ako spoločenstvo krajín a území sveta, medzi ktorými sa rozvíja široká sieť ekonomických, ale aj politických, kultúrnych a iných vzťahov.

Obchodná bilancia – je výsledkom vývozu a dovozu tovarov a služieb danej krajiny.

Rozdiel medzi hodnotou vývozu (exportom) a dovozu (importom) tvorí saldo obchodnej bilancie.

Obchodná bilancia môže byť:

- aktívna
- pasívna
- vyrovnaná

Ekonomické princípy MO

Dôvodom je znižovanie výrobných nákladov

Úlohy:

- prispôbiť štruktúru vyrobenej produkcie potrebám vnútorného trhu
- predaj na väčšom území
- usporiť prácu a výrobné zdroje
- ovplyvniť národnú produktivitu práce
- ekonomický rast
- komparatívne výhody

Stupeň otvorenosti ekonomiky

- metódou merania je pomer vývozu alebo dovozu danej krajiny k jej HDP.

Teória komparatívnych výhod

Znamená, že špecializácia a vývoz krajín sa bude určovať na základe princípu komparatívnych výhod.

Vyvážať tovary, ktoré je schopná vyrobiť lacnejšie

Dovážať tovary, ktoré vyrobí s vysokými nákladmi.

Absolútne a komparatívne výhody

	Krajina A	Krajina B
Cena auta	4 000	40 000
Cena kávy (t)	800	4 000
Relatívna cena auta	$4\,000/800=5$	$40\,000/4\,000=10$
Relatívna cena kávy	$800/4000 = 0,2$	$4\,000/40\,000=0,1$
	Krajina A – komparatívna výhoda v produkcii áut	Krajina B- komparatívna výhoda v produkcii kávy

Svetová cena – cena určitého statku, ktorá prevláda na svetovom trhu

Domáca cena – odráža alternatívne náklady na výrobu tovaru

Dôležité pre poznanie komparatívnych výhod

Tendencie v rozvoji MO

MO služieb

- a) služby, ktoré na domácom trhu poskytujú tuzemské subjekty a zahraničné subjekty
- b) Služby priamo vyvážané (dovážané) cez hranice krajiny
- c) Služby poskytované zahraničnými pobočkami a filiálkami

Kategórie SvO so službami zahŕňa:

- dopravu
- cestovný ruch – turizmus
- ostatné súkromné služby

V súčasnom období sa v MO uplatňujú 2 protichodné tendencie:

- a) liberalizmus
- b) protekcionizmus

Nástroje protekcionistickej politiky

Ciá

Clo – daň uvalená na dovezený tovar

Delenie

1. podľa smeru dopravy
2. podľa spôsobu výpočtu
3. podľa účelu
4. podľa rozsahu platnosti

priame administratívne opatrenia:

- kvóty

- vývozné subvencie
- neviditeľné prekážky dovozu

Trhovo orientované nástroje:

- intervencie na devízových trhoch
- opatrenia monetárnej a fiškálnej politiky

Dôležitú úlohu má štát pri stabilizácii resp. znižovaní schodku obchodnej bilancie, ide najmä o:

- ❖ posilnenie obchodných reprezentácií kvalifikovanými odborníkmi v krajinách EÚ
- ❖ podporu vývozu
- ❖ zameranie dovozu spotrebiteľských tovarov a to dumpingovými clami, kvótami, certifikátmi, licenciami
- ❖ ochrana pred predajom nekvalitného tovaru
- ❖ proexportné aktivity a ochrana exportérov

Platobná bilancia je súbor účtovných bilancií, ktoré zachytávajú všetky ekonomické toky vchádzajúce do krajiny a vychádzajúce z nej počas špecifického časového obdobia.

Transakcie zaznamenané v platobnej bilancii rôznych štátov patria do jednej z nasledujúcich skupín:

1. transakcie na bežnom účte
2. transakcie na kapitálovom účte
3. transakcie s oficiálnymi rezervami

Transakcie, ktoré vyvolávajú prílev zahraničnej meny do tuzemska, sa zaznamenávajú ako **kredit** (+).

Transakcie, ktorých výsledkom je odlev zahraničnej meny z tuzemska, sa označujú ako **debet** (-)

Kreditné položky predstavujú zdroje peňažného kapitálu – zvýšenie externej kúpnej sily krajiny.

Debetné položky predstavujú použitie peňažných prostriedkov – zníženie kúpnej sily krajiny v zahraničí.

Kapitálový účet

Na kapitálovom účte je zachytený tok peňažných prostriedkov určených na medzinárodné investície:

- tok krátkodobého charakteru
- priame investície
- portfóliové investície
- pohyb ostatného dlhodobého kapitálu

Celková bilancia

Pretože platobná bilancia je založená na podvojnóm systéme účtovných zápisov, mala by byť vždy vybilancovaná.

Chyby a omyly sú zachytené na osobnom účte a odrážajú štatistické nepresnosti.

Ďalej je uvedená zmena rezerv.

Saldo platobnej bilancie môže byť **aktívne**, **pasívne** alebo **nulové**. Pri aktívnom alebo pasívnom salde platobnej bilancie nastáva zmena rezervy.

Vyrovnanosť platobnej bilancie ako celku nemusí znamenať vyrovnanosť jej dvoch základných častí.

Ex ante je možné využiť tak opatrenia na obmedzenie dovozu, ako aj opatrenia na podporu vývozu.

Ak sú opatrenia ex ante neúčinné, deficit obchodnej bilancie nie je vyrovnaný prebytkom kapitálového účtu, skutočne vykázaný **ex post deficit** platobnej bilancie treba riešiť transakciami s oficiálnymi rezervami alebo prostredníctvom kapitálového toku zo zahraničia.

Položky bilancie	Aktíva/kredit	Pasíva/debet	Čistý kredit alebo debet (saldo)
1. Bežný účet			
- vývoz a dovoz	92968,20	79139,20	13829,00
- služby	53185,80	58441,00	-5255,00
- prevody	262,90	789,40	-526,50
Saldo bilancie BÚ			8047,30
2. Kapitálový účet			
- pôžičky(-) alebo výpožičky(+)	44,40	367,60	-323,20
- kapitál, toky	1512,80	5773,30	-4260,50
Saldo bilancie KÚ			-4583,70
3. Štatistická diferenciacia		204,70	-204,70
4. Oficiálne zúčtovanie			
- čistá zmena štát aktív			3258,90
- celkový čistý súčet			0,00

14. MEDZINÁRODNÉ MENOVÉ VZŤAHY

Medzinárodný menový systém –

predstavuje súhrn pravidiel a opatrení spojených s pohybom peňazí medzi štátmi. Jeho úlohou je sprostredkovať platby medzi jednotlivými krajinami – vyrovnávať platobné bilancie.

Historický vývoj:

- bimetalizmus,
- monometalizmus.

Zlatý štandard meny:

- a) štandard zlatej mince,
- b) štandard zlatého zliatku,
- c) štandard zlatej devízy.

Dnes je zlatý štandard opustený.

Formovanie menového kurzu na devízovom trhu

Menový kurz – predstavuje peňažný vzťah medzi domácou a cudzou menovou jednotkou. Je to cena jednej meny vyjadrená v inej mene. Menové kurzy sú určované na **devízovom trhu** pod vplyvom zmeny dopytu a ponuky príslušnej meny.

Dopyt po devízach – rastie pri dovoze tovarov a pri vývoze kapitálu (a naopak), vzniká pri pasívnej pozícii platobnej bilancie.

Ponuka devíz – sa zvyšuje, ak rastie export tovarov alebo import kapitálu. Vzniká z aktívnej pozície platobnej bilancie. Rovnováha ponúk devíz a dopytu po nich určuje **kurz meny**.

Devízový trh – funkcie:

- Transfer kúpnej sily (clíring),
- Zabezpečenie úveru pre ZO,
- Vytvorenie nástrojov proti devízovým rizikám,

- **Faktory ovplyvňujúce dopyt a ponuku na devízovom trhu**
  - zmena reálneho HDP
  - zmena cien
  - zmena v dostupnosti výrobkov
  - zmena reálnych úrokových sadzieb
  - špekulácie

Vzťahy medzi menovými kurzami, čistým exportom a HNP

Ak hodnota meny rastie, hovoríme o jej zhodnocovaní (apreciacii), klesá – znehodnocuje sa (depreciácia).

Devalvácia – oficiálne znižovanie menového kurzu.

Zhodnocovanie resp. znehodnocovanie meny ovplyvňuje vývoj čistého exportu (a tým aj

reálneho HNP) danej krajiny.

Menové kurzy – ovplyvňujú relatívnu cenu domáceho a zahraničného tovaru.

Determinanty menových kurzov

V **dlhodobom** období menový kurz ovplyvňujú predovšetkým:

- ❖ Pomer cenových hladín,
- ❖ Clá a kvóty,

- ❖ Preferencia domáceho tovaru pred zahraničným,
- ❖ Produktivita.

Z krátkodobého hľadiska – je kurz

ovplyvnený:

- rôznymi formami medzinárodného pohybu

kapitálu,

- očakávaniami
- reálnym menovým kurzom – predstavuje pomer

domácich cien k zahraničným cenám meraným v tej istej mene.

Výpočet

$\frac{E.P}{P_f}$

Pf

E- nominálny menový kurz

P – index domácich cien

Pf – index zahraničných cien

Teória parity kúpnej sily

Jadrom teórie PKS je, že menový kurz je rovnovážny vtedy, ak umožníme za rovnaké množstvo peňazí realizovať v oboch krajinách v priemere rovnaké nákupy. PKS vychádza z toho, že tovary sú v oboch krajinách:

- a) identické,
- b) nezohľadňuje efekt rozdielnej inflácie,
- c) tovary nemusia byť súčasťou ZO.

Systémy menových kurzov:

- a) Systém pevných kurzov,
- b) Systém voľných kurzov,
- c) Systém riadených kurzov.

1. Vývoj menového systému po 2. Svetovej vojne

Bretton – Woods (USA) konferencia 1944

- uplatňovanie pevných menových kurzov,
- na vyrovnanie schodkov PB sa používalo zlato,
- CB vymieňať doláre za zlato.

Ústredie inštitúcie MMF

SDR (osobitné právo čerpacia) špecifická zúčtovacia jednotka na vyrovnanie zostatkov medzi CB.

Medzinárodná banka pre obnovu a rozvoj.

2. Kingstonský menový systém

Charakteristiky:

- pohyblivé menové kurzy s intervenčnými zásadami CB,

- demonetizácia zlata,

- základným rezervným prostriedkom sa stali SDR.

3. Európsky menový systém

Konkrétna koncepcia EMS spočíva predovšetkým

vo vytvorení:

- samostatnej zúčtovacej menovej jednotky ECU, od 1. 1. 1999 Euro,
  - mechanizmus devízových kurzov,
  - úverového mechanizmu.
- Úverový mechanizmus EMS

15.ROVNOVÁHA FIRMY V PODMIENKACH DOKONALEJ A NEDOKONALEJ KONKURENCIE

Náklady firmy:

- ❖ vymedzenie pojmu,
- ❖ explicitné náklady,
- ❖ implicitné náklady.

Analýza nákladov firmy z krátkodobého hľadiska:

- celkové náklady – celkové fixné a variabilné,
- priemerné náklady – priemerné fixné a variabilné,
- hraničné náklady,
- vzťah medzi hraničnými a priemernými celkovými nákladmi,
- dlhodobé funkcie nákladov firmy,
- krátkodobá rovnováha firmy v podmienkach dokonalej konkurencie,
- dlhodobá rovnováha firmy v podmienkach dokonalej konkurencie.

2. Správanie sa firmy v podmienkach nedokonalejš konkurencie

Konkurencia – predstavuje proces v rámci ktorého sa stretávajú záujmy rozličných subjektov trhu, pričom všetci chcú dosiahnuť určitú výhodu.

Príčiny nedokonalejš konkurencie:

- ❖ výrobná a nákladová štruktúra výroby,
- ❖ bariéry konkurencie,
- ❖ výrobová diferenciácia.

Formy nedokonalejš konkurencie:

- ❖ monopol,
- ❖ oligopol,
- ❖ monopolistická konkurencia.

MONOPOL

Teoretické prístupy:

- ❖ klasický smer, neoklasická teória, bahavioristický smer

Charakteristika monopolu a jeho formy:

- ❖ úplný monopol,
- ❖ prirodzený monopol,
- ❖ administratívny monopol.
- ❖ špecifický monopol,

- ❖ tajný monopol.

Rovnováha monopolu pri maximálnom zisku.

Cenová diskriminácia – I.,II.,III. Stupeň cenovej diskriminácie.

Dôsledky správania monopolu a protimonopolná regulácia – formy a nástroje.

OLIGOPOL

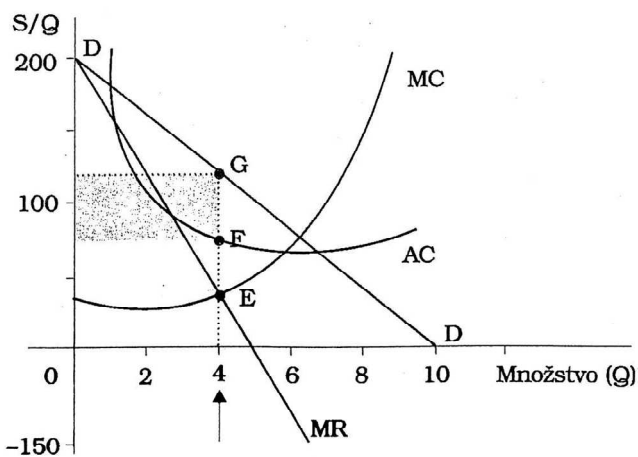
Charakteristika oligopolu a jeho formy:

- ❖ absolútne a relatívne koncentrovaný oligopol,
- ❖ homogénny a heterogénny,
- ❖ stupeň vzťahov a správanie oligopolistov:
  - dokonalá spolupráca,
  - nedokonalá spolupráca,
  - nezávislé akcie,
    - ❖ oligopol s dominantnou firmou.

Monopolistická konkurencia

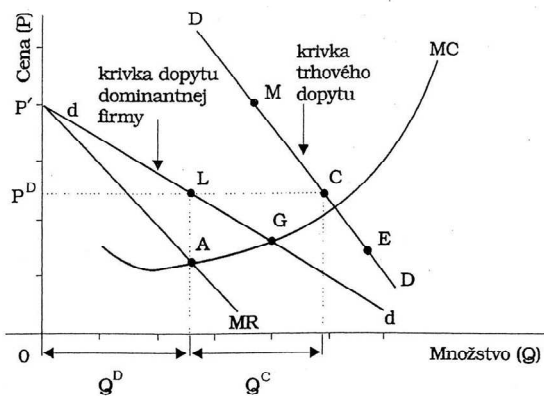
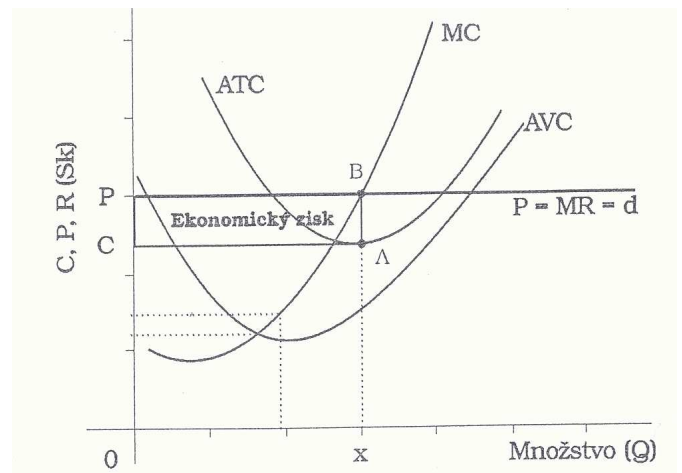
- ❖ charakteristika,
- ❖ diferenciacia.

Protimonopolné regulovanie

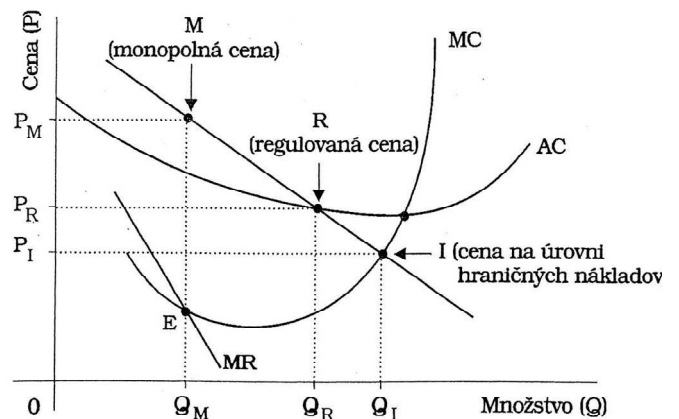

Obr. 1 Rovnováha monopolu pri maximalizácii zisku

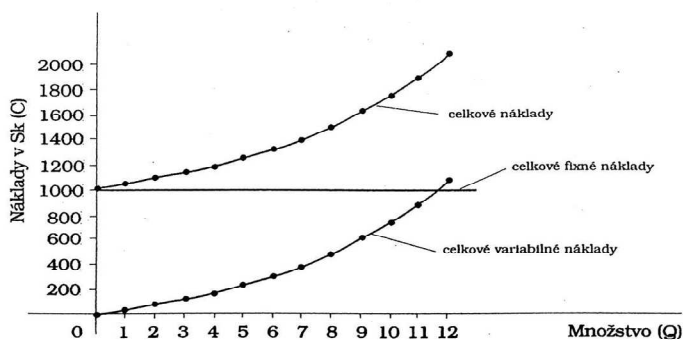
Obr. 10 Krátkodobá rovnováha firmy v podmienkach dokonalkej konkurencie

Obr. 5 Oligopol s dominantnou firmou

Obr. 2 Cenová regulácia monopolu

Obr. 1) Celkové fixné a variabilné náklady a celkové náklady

nkurenciu a jej prejavy

Konkurenčná forma	Počet výrobcov a stupeň diferenciacie výrobcov produktu	Okruh pôsobnosti	Vstup a výstup z odvetvia	Stupeň cenovej kontroly
Dokonalá konkurencia	mnoho výrobcov identické tovary	niektoré odvetvia poľnohospod.	možný	žiadny

Nedokonalá konkurencia

Úplný monopol	1 výrobca produkt bez substitútov	plyn, elektrina	nemožný	značný
Homogénny oligopol	málo výrobcov, malé alebo žiadne rozdiely vo výrobkoch	ocel, hliník	čiastočné bariéry	
Heterogénny oligopol	málo výrobcov, určitá diferenciacia produktu	automobily, stroje	čiastočné bariéry	určitý stupeň kontroly
Monopolistická konkurencia	mnoho výrobcov, rozdiely v produkte	maloobchod, benzínové stanice	možný	určitý stupeň kontroly